

Maade — man kalde den kunstig eller ikke kunstig —, bringes fremad, indtil endelig Gennembrudet for det nationale Arbejde finder Sted i sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede under Elisabeth. Hansestædernes Indflydelse tilbagevises, og England kan frit udfolde sig i industriel Retning og gør det ogsaa lige op til Begyndelsen af forrige Aarhundrede, da England — jeg maa stadig hævde: ved dette Middel — staa med en Industri, som er den stærkeste i Verden. England er paa dette Tidspunkt Verdens industrielle Værksted.

Nu siger et andet æret Medlem, det ærede Medlem for Viborg Amts 4de Valgkreds (Rasmus Hansen): Jeg skal ikke gaa saa nøje ind paa det historiske, men een Ting er dog vis, at fra lidt over Midten af forrige Aarhundrede har England staaet med den aabne Dørs Politik. Ja, det er fuldkommen rigtigt, men hvorfor har det staaet med den? Det har staaet med den, fordi den aabne Dørs Politik var ikke noget, det spekulativt, principielt kom til, men det var noget, der rent praktisk gavne det bedst, fordi dets Industri netop stod med et selvfølgeligt Monopol, der laa deri, at den var al anden Industri i Verden overløgen. Denne Stilling havde den, som jeg atter maa gentage, naaet paa Beskyttelse. Nu stod England i den Stilling, at det havde styrket sine Seener og Muskler, sin Hjerne, og nu kunde det arbejde, nu krævede det derfor Frihed. Den stærke kræver altid Frihed. Baand, Indskrænkninger, Støtte er for den svage, den stærke vil Frihed. Naar den stærke blot kan gaa frem, som han vil, kan træde det andet ned, saa vil han trives bedst, og han bekymrer sig ikke om, hvorledes det gaar det svage, det, som ogsaa kan have Værdi for Udviklingen.

Men en eller anden kan spørge, lad det nu gaa for Englands Vedkommende, men hvorfor bredte Frihandelen sig fra England over paa Fastlandet, som ikke var stærkt i industriel Henseende? Ja, det er det netop værd at dvæle lidt ved. Jeg har, da jeg sidste Gang havde Ordet, forklaret, hvorledes Traktaten af 1860 mellem England og Frankrig blev til, og jeg har forklaret de politiske Momenter, der førte til Traktaten af 1862 mellem Tyskland og Frankrig. Men foruden dette, som man

kunde sige var Regeringernes Sag, lader det sig ikke nægte, at der i 60-erne var en vidt udbredt Frihandelsstemning paa Fastlandet, en Stemning, der netop ganske stod i Modsætning til den økonomiske Interesse, som man i mange af disse Lande havde. Hvorledes vokser denne Stemning op? Det sker ganske naturligt. De Herrer maa huske paa, at man kom fra en Tid, hvor det merkantilistiske System var fuldstændig forbenet i Politistaten. Paa alle Omraader paalægges der Baand, Priserne bestemmes, Arbejdsmetoderne bestemmes, Arbejdets Omfang bestemmes, og samtidig, og det er ingeniunde det uvigtigste, gror der i andre Lande, særlig i Amerika, et Marked op, som trænger til Varer, men disse Varer kunne ikke produceres, saa længe man lægger alle disse Baand paa; ingen Mennesker kunne faa Lov til at gøre, hvad de ville, og allesammen ere de undergivne Lavs- og Politiregler. Hvad er da naturligere, end at der overalt i Erhvervslivet opstaar netop en Stemning, hvad der har saa uhyre meget at sige ved Realisationen af praktiske, politiske Foranstaltninger, en Stemning, som kræver Frihandelen uden at se nøje efter, i hvilket Omfang man har Brug for den og med hvilke Begrænsninger. Dertil kommer igen noget andet, nemlig hele den mere teoretiske Udvikling i den nationaløkonomiske Videnskab paa den Tid. Vi staa der ved, hvad jeg har kaldet den klassiske Nationaløkonomi, ved det, som populært kaldes Manchester-teorien: Laissez aller laissez faire, le monde va de lui même, lad os bare gøre og lade, som vi ville, Verdensudviklingen bevæger sig af sig selv, lad blot alle gøre, som de ville, saa kommer der det bedst mulige ud af det! Det var den Gang den gængse Lære paa alle Europas Lærestole, og derfor se vi i Spidsen for Frihandelsbevægelsen disse ideale Frihandelsmænd. Vi se stadig paa Fastlandet i Spidsen nationaløkonomiske Professorer, liberale Politikere, liberale Journalister o.s.v. Og endelig er der — og det maa vi ikke lade ude af Betragtning, thi det har den allerstørste Betydning — den hele Række af Opfindelser og Opdagelser, som bleve gjorte i Løbet af det forrige Aarhundrede, hele Livsanskuelser, saadan som den paa Basis af disse Opdagelser ordner sig efterhaanden, alt det, der